

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії і спеціальних методик

Кваліфікаційна робота

з теми:

**“ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ У
ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ІЗ
ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ”**

Виконала здобувачка 2 курсу групи SoL1-M23z

ОП Спеціальна освіта (Логопедія)

спеціальності 016 Спеціальна освіта

спеціалізації 016.01 Логопедія

Вікторія РИЖАК

Керівник:

Наталія ГАВРИЛОВА,

кандидат психологічних наук, професор

Рецензент:

Олег ОПАЛЮК,

кандидат педагогічних наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	6
1.1 Особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей з нормотиповим розвитком.....	6
1.2 Порушення розвитку зв'язних компонентів мовлення у дітей із ЗНМ...	17
1.3 Використання фольклору як інструменту логопедичної роботи.....	25
Висновки до першого розділу	
РОЗДІЛ 2. РІВЕНЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗНМ.....	36
2.1 Характеристика методики дослідження стану сформованості діалогічного мовлення у молодших школярів	36
2.2 Аналіз результатів дослідження.....	44
Висновки до другого розділу	
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗНМ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ	51
3.1 Методика формування діалогічного мовлення у молодших школярів із ЗНМ засобами українського фольклору.....	51
3.2 Характеристика процесу та ефективності формування у молодших школярів із ЗНМ діалогічного мовлення засобами українського фольклору.....	55
Висновки до третього розділу	
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Сьогодні значне збільшення кількості дітей, які мають порушення мовлення та ускладнення корекційної роботи з ними, спонукає до пошуку нових ефективних шляхів вирішення цієї проблеми.

Надзвичайно важливою запорукою повноцінного розвитку дитини є її своєчасне засвоєння правильної вимови фонем та формування вміння контролювати свою вимову у процесі спілкування з оточуючими. Різні відхилення у розвитку фонетичного боку мовлення, зокрема, викликають у дітей комплекс труднощів: під час адаптації їх у нове соціальне середовище, особливо незвичне для них; при опануванні навичками письма та читання під час навчання; при спілкуванні з однолітками та дорослими. Тому спеціальні фахівці, зокрема, вчителі-логопеди, все більше уваги звертають на корекційні можливості фольклору та його використання у процесі навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення.

Досліджували розвиток діалогічного мовлення у дітей багато науковців, зокрема: А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан, В. Любашина, Н. Гаврилова, О.Мілевська, Л.Лісова, Рібцун Ю., Пахомова Н., Крутій К., Варварук М. та інші.

Використання у роботі з дітьми примовок сприяє формуванню в них умінь виразно, зрозуміло й лаконічно виражати свої думки, творчо використовувати лексичний багаж, образно описувати предмети та емоційно характеризувати їх. Скоромовки слугують для розвитку гучності й рухливості голосу дитини, правильної звуковимови, освоєння інтонаційного розмаїття й темпу.

Проблема розвитку та формування мовлення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку сьогодні є надзвичайно актуальною. Відповідно до цього, тема нашого дослідження: «Особливості використання фольклору для формування діалогічного мовлення у молодших школярів із ЗНМ».

Мета дослідження – дослідити особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей із ЗНМ та розробити методику його формування засобами фольклору.

Завдання дослідження:

1. Вивчити особливості розвитку діалогічного мовлення у дітей з нормо-типовим розвитком та із ЗНМ;
2. Визначити методику дослідження стану сформованості (вербальний і невербальний компоненти) діалогічного мовлення у молодших школярів;
3. Здійснити експериментальне дослідження діалогічного мовлення в учнів молодшої школи;
4. Розробити методику формування діалогічного мовлення засобами фольклору в молодших школярів із ЗНМ III рівня.

Об'єкт дослідження – процес оволодіння молодшими школярами із ЗНМ III рівня діалогічним мовленням.

Предмет дослідження – особливості формування діалогічного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ III рівня засобами фольклору.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз науково-теоретичних джерел, узагальнення результатів дослідження;
- емпіричні: експеримент з використанням завдань для вивчення діалогічного мовлення, аналіз результатів експериментального дослідження;
- статистичні: кількісний аналіз зібраних даних.

Теоретичне значення одержаних результатів. На основі аналізу навчально-методичної літератури були підібрані завдання із спеціальних методик (А. Богуш, Н. Луцан, Н. Пахомова), проведено дослідження особливостей розвитку (вербальної та невербальної компоненти) діалогічного мовлення в учнів молодшої школи та розроблено методику формування діалогічного мовлення засобами фольклору в школярів із ЗНМ III рівня.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблена поетапна методика формування діалогічного мовлення засобами фольклору у молодших школярів із ЗНМ може бути використана у корекційно-розвитковій роботі логопедів.

Дослідження проводилось на базі Буковинського центру комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Особлива дитина»

Апробація результатів дослідження:

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Під діалогічним мовленням розуміємо усну форму мовлення з безпосереднім обміном висловлюваннями між двома учасниками за умови стислості висловлювання, широкого використання невербальних засобів спілкування (інтонація, міміка, жести). Учні початкової школи послуговуються такими видами діалогу: діалог між дитиною і дорослим, інтеракція між двома дітьми.

Формування діалогічного мовлення учнів – це постійний і систематичний процес набуття молодшими школярами діалогічної компетентності. Він неможливий без засвоєння необхідних знань з різних жанрів українського фольклору.

Аналіз наукових досліджень з проблеми розвитку діалогічного мовлення молодших школярів засвідчив, що означена проблема досліджується багатьма вченими. Проте відсутні спеціальні дослідження формування діалогічної компетентності учнів засобами українського фольклору.

На основі аналізу навчально-методичної літератури були підібрані завдання із спеціальних методик (А. Богуш, Н. Луцан, Н. Пахомова), з яких перше завдання спрямоване на визначення вміння дитини відповідати на запитання та складати розповідь за малюнком, друге завдання орієнтоване на визначення вміння звертатися із запитаннями, вести діалог-розпитування, третє, четверте і п'яте – визначають вміння будувати діалог, спілкуватися у конкретних соціально-побутових ситуаціях.

У результаті аналізу матеріалів дослідження було виділено 3 групи дітей рівень розвитку діалогічного мовлення у яких був різним. Зокрема, першу групу склали 15, 4% дітей, другу групу утворили 42,1% дітей із середнім рівнем, третю групу склали діти (42, 5%), у яких було виявлено низький рівень розвитку діалогічного мовлення, використання невербальних засобів діалогічного мовлення переважає над вербальними.

Для розвитку діалогічного мовлення на першому етапі було розроблено систему таких мовленнєвих вправ: тренувальні підстановчі («Зимова обрядовість», «Словесний малюнок», «Улюблений казковий герой», «Мовленнєвий етикет») і трансформаційні («Фольклорна естафета», «Продовж далі», «Про що розмовляють герої казок?»); комунікативні питально-відповідні («Відгадай і опиши», «Хто більше запитає?») і реплікові («Фольклорні слова», «Ланцюг слів», «Зустріч казкових друзів»).

В учнів формували мовленнєві вміння, які сприяють діалогічному мовленню: започатковувати діалог, вживаючи відповідну ініціативну репліку (повідомлення, спонукання, запитання); підтримувати розмову, доповнюючи репліку-реакцію своєю ініціативною реплікою; реагувати на репліку співрозмовника, користуючись репліками з різними комунікативними функціями; стимулювати до висловлювання співрозмовника за допомогою реплік оцінювального характеру, виражаючи при цьому свою зацікавленість.

Молодшим школярам пропонували імітаційно-ігрові вправи «Поміркуй», «Казкові актори», «Скринька фольклору», «Дивовижні герої», «Поринь у казку». Також, брали участь у різноманітних іграх, що забезпечують частотну повторюваність одних і тих самих мовленнєвих зразків типів і форм діалогу.

Поміж тренувальних вправ було використано насамперед підстановчі, які сприяють засвоєння дітьми готових мовленнєвих моделей, зразків, різних типів діалогу шляхом відтворення та імітації в ігровій формі.

Під час розгляду ілюстрацій до змісту казок звертали увагу на передання емоцій героїв засобами виразності. У процесі аналізу фольклорних творів використовували наочність - піктограми, на яких подано схематичні зображення мімічних і пантомімічних засобів виразності.

Упродовж кожного уроку та в індивідуальній роботі зверталась увага на виразність мовлення, жести, інтонацію, міміку, рухи. Учням пропонували мовленнєві вправи «Дзеркало», «Мавпочки», «Скажи лагідно». Ініціювали

мовленнєві ситуації, які сприяли використанню мовних і немовних засобів виразності у розмові.

Учням пропонували відшукати правильне закінчення прислів'я та обмінятися думками щодо своїх відповідей. Молодші школярі будували різні типи діалогів за текстами таких прислів'їв.

Отже, такі завдання сприяли: розвитку діалогічного мовлення учнів (уміння ініціювати діалог, вживати відповідну ініціативну репліку з художніх текстів, підтримувати розмову), стимулювали їх до діалогічних висловлювань, залучали до активної мовленнєвої діяльності діалогічного спрямування засобами українського фольклору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова О.П., Аніщук А.М., Артемова Л.В. Програма розвитку дитини «Я у світі» від народження до шести років. наук. кер. О.Л. Кононко. Київ: ТОВ МЦФЕР- Україна. 2019. 488 с. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-y-sviti.pdf>
2. Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ: Видавництво МОН, 2012. 26 с.
3. Білан О. І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля» за заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
4. Богущ А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2003. 344 с.
5. Богущ А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків: Вид-во Ранок, 2011. 176 с.
6. Богущ А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. 2-е видання. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2010. 374 с.
7. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богущ. Київ: Вища шк., 2007. 542 с.
8. Богущ А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2008. 251 с.
9. Богущ А. М., Орланова Н. П., Зеленко Н. І., Лихолєтова В. К. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному

- закладі: навч. посібник / за заг. ред. А. М. Богуш. Київ: Вища школа, 1992. 414 с.
10. Богуш А. М. Витоки розвитку образного мовлення дітей старшого дошкільного віку в дослідженнях учених. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2015. № 4. С. 24-28.
 11. Боровик І. Г. Дихаємо правильно – легко розмовляємо. Харків: Видавництво Ранок. 2012. 64 с.
 12. Варварук М. М. Методика формування діалогічної компетентності молодших школярів засобами українського фольклору. 2021. https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2021/03/%D0%90%D0%9D%D0%9E%D0%A2%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF_%D0%92%D0%90%D0%A0%D0%92%D0%90%D0%A0%D0%A3%D0%9A.pdf
 13. Ватаманюк Г.П. Музика в країні Дошкілля: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. 260 с.
 14. Варга В. С., Пащенко Т. В. "Моя сім'я та Я": програма корекції емоційно-вольової сфери дітей у контексті дитячо-батьківських стосунків. Ужгород: ПП Повч Р. М., 2012. 148 с. .
 15. Гарилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. 200с.
 16. Гавриш Наталя. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч.- метод. посіб. Київ: Вид. дім "Шкіл. світ": Вид. Л. Галіцина, 2006. 119 с.
 17. Гінжелюк О. Розвиток діалогічного мовлення у дітей із ЗНМ засобами дидактичних ігор і вправ. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: веб-сайт. URL : <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/104/17894-rozvitok-dialogichnogomovlennya-u-ditej-iz-znm-zasobami-didaktichnix-igor-i-vprav.html>

18. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників: навч. метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку "Я у Світі". Київ: Світич, 2009. 160 с.
19. Горбунова Н. В. Ігрова діяльність як засіб розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників. Теорія та методика навчання та виховання. 2012. Вип. 31. С. 44-56.
20. Гордій Н., Корякіна І., Дмитренко А. Гра як засіб розвитку комунікативної компетентності дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. 82 (3). С. 91-98.
21. Гуліна Олена. Польські інноваційні педагогічні системи виховання та навчання дітей-дошкільників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. пр.* Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. №23. С. 283.
22. Давидова У. Взаємозв'язок ігрової, мовленнєвої діяльності та спілкування на етапі дошкільного дитинства URL:
http://www.rusnauka.com/15_NNM_2014/Pedagogica/3_170541.doc.htm
23. Денисенко О. І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. Черкаси: ЧОПОПП ЧОР, 2012. 32 с.
24. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / наук. кер. К. Л. Крутій. Київ: Видавництво МОН, 2010. 158 с.
25. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватись: Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. / за заг. ред. І. О. Луценко. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ: Світич, 2013. 208 с.: іл. (Б-чка журн. "Дошк. Виховання"). Бібліогр: с. 205-206
26. Дитина: Освітня програма від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Бєленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець, Білоскаленко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Бєленька, М. А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

- 27.Задорожня В. С. Розвиток діалогічного мовлення з ЗНМ: URL : <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-dialogicnogo-movlennadoskilnikov-z-znm-115882.html>
- 28.Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови: навчальний посібник / уклад. Л. В. Іщенко. Умань: ПП "Жовтий", 2013. 138 с.
- 29.Казанцева Л. Навчання дітей дошкільного віку діалогу на комунікативній основі. Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки. Бердянськ: БДПУ, 2015. Вип. 2. С. 162.
- 30.Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку "Соняшник". Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.
- 31.Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку "Соняшник". Тернопіль: Мандрівець, 2014. 88 с.
- 32.Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя: ТОВ "ЛПКС" ЛТД, 2005. 208 с.
- 33.Крутій К. Л. Створення мовленнєвого середовища: теоретичні засади і практична реалізація. Запоріжжя: ЛПКС, 2001. 203 с.
- 34.Ласточкіна О. В. Дослідження стану та змісту організації мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал* / за ред. А. А. Сбруєва, Дж. Бішоп, О. В. Єременко та ін. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. №5 (31). С. 143-153.
- 35.Леонтьєв А. А. Мова, мовлення, мовленнєва діяльність: монографія. 2010. 216 с.
- 36.Леушина А. М. Розвиток зв'язного мовлення у дошкільників. 2001. С.22-71.
- 37.Лисенко Н. Моделювання методів навчання й виховання дітей як принцип реалізації завдань сучасної дошкільної освіти в контексті наступності. Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності:

- монографія. 3-тє видання, перер. та доповн. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2014. С. 11-20.
- 38.Лісіна М. І. Спілкування дітей з дорослими й однолітками: спільне та відмінне. Дослідження з проблем вікової та педагогічної психології. 2008. С. 45.
 - 39.Лісіна М. І. Генезис форм спілкування в дітей. Принцип розвитку в психології. 2010.
 - 40.Логвинчук С. Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. Харків: Вид. група "Основа", 2012. 191 с.
 41. Логопедія: підручник / за ред. М. К. Шеремет. Вид. 3-тє, перер. та доповн. Київ: Видавничий Дім "Слово", 2015. 776 с.
 - 42.Лопатіна Г. О. Методика навчання діалогічного мовлення дітей молодшого дошкільного віку: монографія. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2014. 254 с.
 - 43.Луцан Н. І. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2006. 473 с.
 - 44.Любашина В. В. Формування діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02., 2006. 188 с.
 - 45.Мартиненко І. В. Комунікативний тренінг для дошкільників з порушенням мовлення. Харків: Ранок, 2018. 120 с.
 - 46.Мартіна О. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів на уроках рідної мови. *Педагогічна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, Ін-т педагогіки НАПН України. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2015. № 18 (1). С. 154–159.*
 - 47.Марченко І. С. Діагностика комунікативних здібностей дітей із ТПМ. *Науковий часопис НПУ імені Драгоманова. Серія 19. Корекційна*

- педагогіка та спеціальна психологія: зб. наук. праць. Київ: НПУ ім. Драгоманова, 2012. №21. С. 17.*
48. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.
 49. Омелянєнко Н. Навчання дітей старшого дошкільного віку складати розповіді-роздуми. *Наука і освіта*, с. 150-15.
 50. Освітня програма "Впевнений старт" для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; за заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. Київ: Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
 51. Палихата Е. Я. Навчання діалогічного мовлення на ситуативній основі. *Початкова школа*. 1991. № 10. С. 32–35.
 52. Палихата Е. Я. Навчання діалогу на текстовій основі. Початкова школа. 1991. № 11. С. 21–23.
 53. Пахомова Н. Г. Діагностика мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Полтава: ТОВ "АСМІ", 2012. 108 с.
 54. Піроженко Т. О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 152 с.
 55. Пелешенко О. В. Формуємо мовленнєву готовність до школи у грі. *Палітра педагога*. 2011. № 5. С. 16–18.
 56. Полєвікова О. Б. Аналіз підходів до розвитку діалогічного мовлення дошкільників. Збірник наукових праць Херсонського державного університету. *Педагогічні науки*. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. 67. С. 132- 139
 57. Приходько Ю. Особливості спілкування дошкільників. *Дошкільне виховання*. 1982. №11. С. 10.
 58. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" (нова редакція). Від народження до трьох років: у 2 ч. Ч. I / Аксьонова О. П., Аніщук А.

- М., Артемова Л. В. наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ "МЦФЕР-Україна", 2014. 204 с.
59. Програма розвитку дитини дошкільного віку "Я у світі" (нова редакція). Від трьох до шести (семи) років: у 2 ч. Ч. II / Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ "МЦФЕР-Україна", 2014. 452 с.
60. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку "Впевнений старт" / О. О. Андрієтті, О. П. Голубович, О. П. Долинна, Т. В. Дяченко, Т. С. Ільченко, Г. Є. Іванова, Г. М. Лисенко, Т. В. Панасюк, Г. В. Петрова, Т. О. Піроженко, Н. М. Романко, Н. А. Случинська, Н. І. Трикоз. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 104 с.
61. Рібцун Ю. В. Використання творчих ігор у роботі вчителя-логопеда. Педагогіка здоров'я: зб. наук. пр. II Всеукр. наук.-практ. конф. / за заг. ред. акад. І. Ф. Прокопенка. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2012. С. 414-419.
62. Рібцун Ю. В. Шляхи формування зв'язного мовлення у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць. Київ: Актуальна освіта, 2006. Вип. 3. С. 136-144.
63. Розвиток діалогічного мовлення дітей засобами театралізованої діяльності / авт.-упор.: Л. Г. Місенг, О. А. Григораш, Н. М. Шаповал. Херсон: Методичний кабінет, 2015. 167 с.
64. Ряпосова О. Театралізовані ігри, як засіб розвитку діалогічного та монологічного мовлення: веб-сайт. URL : <https://vseosvita.ua/library/teatralizovani-igri-ak-zasib-rozvitkudialogicnogo-ta-monologicnogo-movlenna-8909.html>
65. Сазанова С. Н. Розвиток мовлення дошкільників із ЗНМ. Навчально-методичний посібник. 2003. 144 с.
66. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упоряд.: О. М. Байєр, Л. В. Батліна, А. М. Богуш

- та ін.; наук. керівник акад. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 200 с.
67. Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обуховська А. Г. Методика діагностики відхилень в інтелектуальному розвитку молодших школярів: дидактичний матеріал. Вид. 2-ге, перер. і доп. Кам'янець-Подільський: Вид. ПП Зволейко Д. Г., 2006. 36 с.
 68. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: посіб. / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. Київ: Академвидав, 2006. 520 с.
 69. Тарнавська Ю. С. Особливості роботи над професійно-орієнтованим завданням з курсу "Індивідуально-орієнтоване консультування та психотерапія". Навчально-методичний посібник ЖДУ ім. І. Франка. Житомир: ЖДУ, 2010. 543 с. 96
 70. Трофименко Л. І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Київ: Актуальна освіта, 2012. 179 с.
 71. Тур Л. В. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників. Харків: Основа, 2016. 160 с.
 72. Чулкова Ніна. Сюжетно-рольова гра як засіб розвитку діалогічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку: веб-сайт. URL : <http://rozrobka.in.ua/syujetno-roleova-gra-yak-zasib-rozvitkudialogichnogo-movlenny-v9.html>